

การชำระบัญชีบริษัทจำกัด

Liquidation of Limited Companies

สังคม ฮอหรินทร์*

Sungkom Horharin

บทคัดย่อ

นิติบุคคลโดยเฉพาะบริษัทจำกัด จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการจดทะเบียน ขณะเดียวกันหากต้องการเลิกกิจการหรือปิดตัวลงไป นั่นก็หมายถึงการสิ้นสภาพลง ก็จะต้องกระทำการจดทะเบียนด้วยเช่นกัน ซึ่งการเลิกบริษัทมีได้มีผลให้บริษัทยุติการเป็นนิติบุคคลในทันที เพียงแต่ให้บริษัทหยุดดำเนินกิจการทางธุรกิจ รวมไปถึงกรรมการของบริษัทก็หมดอำนาจในการบริหารจัดการงานของบริษัทต่อไป กฎหมายบังคับให้ผู้ชำระบัญชีเข้ามาจัดการงานของบริษัทตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการชำระบัญชี เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ของบริษัท ตลอดจนคุ้มครองบุคคลภายนอกที่มาติดต่อกับบริษัทในฐานะที่แท้จริงของบริษัทด้วย

ABSTRACT

Juristic persons especially company limited are established by registration. Meanwhile, closing down or go out of business shall be done upon registration as well. However, closing down does not have an effect on juristic person status instantly. The company may stop its operation and the directors lose power in managing the business. The law empower liquidator to be in charge of managing the company under the regulation and method as enacted in liquidation law for an advantage of share holders, creditor including third party who have association with the company to acknowledge the status of the company.

* อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง เนติบัณฑิตไทย สมัย 36 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายธุรกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บทนำ

โดยที่สภาพของนิติบุคคลจำพวกห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน หรือบริษัทจำกัดนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการจดทะเบียน ดังนั้น หากจะสิ้นสภาพลงก็ต้องกระทำการจดทะเบียนด้วยเช่นกัน ซึ่งการจดทะเบียนเพื่อให้นิติบุคคลชนิดนี้สิ้นสภาพลงนั้น กฎหมายบังคับให้ต้องกระทำโดยผู้ชำระบัญชีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 351/2507 (ประชุมใหญ่)) ด้วยการชำระบัญชีอันเป็นการรวบรวมทรัพย์สิน จำหน่ายทรัพย์สิน ชำระหนี้ คืนทุน และแบ่งกำไรหรือขาดทุน ตลอดจนอาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสะสางงานที่ค้างอยู่ต่อไปได้ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้ถือหุ้นในบริษัทนั้น และยังเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เจ้าหนี้ของบริษัท ตลอดจนเป็นการคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้ที่จะมาติดต่อกับบริษัทในฐานะที่แท้จริงของบริษัทด้วย

กรณีที่ต้องมีการชำระบัญชี

แยกพิจารณาโดยคำนึงถึงสาเหตุการเลิกบริษัท ดังต่อไปนี้

1. บริษัทล้มละลาย

มาตรา 1247 การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัท จำกัดซึ่งล้มละลายนั้น ให้จัดทำไปตามบทกฎหมายลักษณะล้มละลายที่คงใช้อยู่ตามแต่จะทำได้

เป็นกรณีที่มีการเลิกบริษัทเนื่องจากบริษัทล้มละลายตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ซึ่งบัญญัติถึงอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สินของบริษัทหลังจากที่บริษัทล้มละลายไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหมวด 5 ว่าด้วยการชำระบัญชี อันเป็นบททั่วไปนี้อีก

2. เหตุอื่นนอกจากบริษัทล้มละลาย

มาตรา 1249 ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี แม้จะได้เลิกกันแล้วก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี

การเลิกบริษัทมิได้มีผลให้บริษัทสิ้นสภาพนิติบุคคลทันที มีผลเพียงแต่ให้บริษัทหยุดประกอบธุรกิจตามปกติ และกรรมการของบริษัทหมดอำนาจในการบริหารงานของบริษัทต่อไป เพื่อให้ผู้ชำระบัญชีเข้ามาจัดการงานของบริษัท เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมทรัพย์สินและชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของบริษัท แม้บริษัทจะหยุดประกอบกิจการตามปกติเมื่อเลิกแล้ว แต่ตามกฎหมายก็ถือว่าบริษัทยังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี ผู้ชำระบัญชีของบริษัทจึงอาจประกอบธุรกิจของบริษัทเท่าที่จำเป็นต่อไปอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง¹ เช่น รวบรวมทรัพย์สิน จำหน่าย

¹ โสภณ รัตนกร , คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หุ้นส่วนบริษัท , พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ, 2547, หน้า 516.

ทรัพย์สิน ชำระหนี้ คืนทุน และแบ่งกำไรหรือขาดทุน สะสมงานที่ค้างอยู่ต่อไปได้ รวมทั้งการรับซึ่งสิทธิดังที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2037/2539 ว่า แม้โจทก์จะถูกศาลสั่งให้เลิกบริษัทแล้ว แต่ก็ยังหาได้สิ้นสภาพการเป็นนิติบุคคลทันทีไม่ จะยังมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่ตราบเวลาเท่าที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1249 เมื่อโจทก์ยังมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่และยังอยู่ในระหว่างการชำระบัญชี โจทก์ย่อมจะรับสิทธิตามสัญญาเช่าเดิมที่ทำไว้กับ อ. และ ม. ได้

ผู้ชำระบัญชี

1. ที่มาของผู้ชำระบัญชี

มาตรา 1251 ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี ในเมื่อเลิกกันเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลายหุ้นส่วนผู้จัดการห้าง หรือกรรมการของบริษัทย่อมเข้าเป็นผู้ชำระบัญชี เว้นไว้แต่ข้อสัญญาของห้าง หรือข้อบังคับของบริษัทจะมีกำหนดไว้เป็นสถานอื่น

ถ้าไม่มีผู้ชำระบัญชีตั้งว่ามานี้ และเมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสียในการนี้ร้องขอ ท่านให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี

ผู้ชำระบัญชีอาจมีที่มาจากหลายกรณีดังนี้

1.1 กรณีมีกรรมการของบริษัทและข้อบังคับของบริษัทไม่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

โดยหลักทั่วไปหากบริษัทมีกรรมการอยู่ขณะเลิกบริษัท กรรมการย่อมหมดอำนาจการบริหารบริษัทตามที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่ขณะเดียวกันกลับมีอำนาจใหม่ในฐานะเป็นผู้ชำระบัญชีขึ้นทันที กรณีนี้ต้องให้ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นรับรองด้วยตามมาตรา 1256 (1) ดังจะได้กล่าวต่อไปในส่วนหน้าที่ของผู้ชำระบัญชี

1.2 ข้อบังคับของบริษัทกำหนดเกี่ยวกับการตั้งผู้ชำระบัญชี

ถึงแม้บริษัทจะมีกรรมการอยู่ขณะเลิกกันก็ตาม แต่ข้อบังคับของบริษัทกำหนดการตั้งผู้ชำระบัญชีไว้ ก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น อาจกำหนดให้กรรมการเป็นผู้ชำระบัญชี กรรมการก็ต้องเป็นผู้ชำระบัญชีโดยมีที่มาจากข้อบังคับ ไม่ใช่จากบทบัญญัติมาตรา 1251 ตอนต้นตามข้อ 1.1 หรือข้อบังคับของบริษัทอาจกำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเป็นผู้ตั้งผู้ชำระบัญชีก็ต้องเป็นไปตามที่ข้อบังคับกำหนด

1.3 ไม่มีผู้ชำระบัญชีตามข้อ 1.1 และข้อ 1.2 และเมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นมีส่วนได้เสียในการนี้ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี

คำว่า “ไม่มีผู้ชำระบัญชีตั้งว่ามานี้” ย่อมมีความหมายกว้างรวมไปถึงว่า ไม่มีกรรมการของบริษัทที่จะยอมรับเป็นผู้ชำระบัญชี หรือเมื่อมีการแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีตามที่บริษัทได้แต่งตั้งไว้ แต่ไม่ได้รับการยอมรับเป็นผู้ชำระบัญชีก็ดี พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นซึ่งมีส่วน

ได้เสียอาจจะร้องขอต่อศาลให้ศาลได้ตั้งผู้ชำระบัญชีได้² ผู้เขียนเห็นว่าที่องค์ความเช่นนี้เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 1251 วรรคสองนี้เป็นหลักกฎหมายที่ใช้อุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1251 วรรคแรกเพื่อให้สามารถดำเนินการชำระบัญชีได้ต่อไปนั่นเอง เช่น กรรมการของบริษัทมีหลายคนและมีเหตุผิดใจกันหรือไม่ไว้วางใจต่อกัน ไม่อาจชำระบัญชีร่วมกันได้และข้อบังคับของบริษัทก็ไม่ได้กำหนดเรื่องการชำระบัญชีไว้ ผู้ร้องซึ่งเป็นกรรมการคนหนึ่งจึงมีสิทธิร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของบริษัทได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2301/2526 และ 2681/2534)

ผู้มีส่วนได้เสียนี้หมายความว่าผู้ถือหุ้น กรรมการของบริษัท และเจ้าหน้าที่ของบริษัทอื่น ในกรณีที่บริษัทเป็นเจ้าหนี้ แต่ไม่สามารถบังคับเอาแก่บริษัทได้แล้ว ศาลฎีกาได้วินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ 4748/2536 ว่า กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้เป็นโจทก์มิได้ขอให้ศาลบังคับคดีเอาแก่บริษัทจำเลยภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดจนไม่อาจบังคับคดีเอาแก่จำเลยได้ โจทก์จึงหาเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีตามมาตรา 1251 วรรคสองไม่

มีปัญหาว่ากรณีบริษัทเลิกกันเนื่องจากถูกขีตซื้อออกจากทะเบียนบริษัท กรรมการมีสิทธิร้องขอตามมาตรา 1251 หรือไม่ หรือจะต้องดำเนินการตามมาตรา 1246 หรือ 1273/4 ก่อน ในเรื่องนี้เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า บริษัท น. ถูกนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทฯ ขีตซื้อออกจากทะเบียนบริษัทและประกาศการขีตซื้อในราชกิจจานุเบกษา บริษัท น. จึงเป็นอันเลิกกันโดยผลของกฎหมาย ซึ่งต้องมีการชำระบัญชีตามมาตรา 1251 ผู้ร้องในฐานะกรรมการจึงมีอำนาจร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีได้ ไม่เป็นการข้ามขั้นตอนมาตรา 1246 (6) เพราะไม่ใช่เรื่องของผู้ร้องขอให้สั่งให้กลับจดทะเบียนบริษัทคืนเข้าสู่ทะเบียนบริษัท (คำพิพากษาฎีกาที่ 9331/2542)

2. การถอดถอนออกจากตำแหน่ง

มาตรา 1257 ผู้ชำระบัญชีซึ่งมิใช่เป็นขึ้นเพราะศาลตั้งนั้น ท่านว่าจะถอนเสียจากตำแหน่งและตั้งผู้อื่นแทนก็ได้ ในเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายออกเสียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันหรือที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้นได้ลงมติตั้งนั้น แต่ศาลย่อมสั่งถอนผู้ชำระบัญชีจากตำแหน่งและตั้งผู้อื่นแทนที่ได้ไม่เลือกกว่าจะเป็นผู้ชำระบัญชีซึ่งศาลตั้งหรือมิใช่ศาลตั้ง ในเมื่อมีคำร้องขอของผู้เป็นหุ้นส่วนในทางคนใดคนหนึ่งหรือของผู้ถือหุ้นในบริษัทมีหุ้นรวมกันนับได้ถึงหนึ่งในยี่สิบแห่งทุนของบริษัท โดยจำนวนที่ส่งใช้เงินเข้าทุนแล้วนั้น

แยกพิจารณาเป็น 2 กรณี

2.1 กรณีผู้ชำระบัญชีที่ศาลตั้ง

ศาลจะเป็นผู้มีอำนาจถอดถอนแต่ผู้เดียวเท่านั้น แม้ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะออกคะแนนเสียงเป็นมติเอกฉันท์ก็ตาม โดยจะต้องมีคำร้องขอของผู้ถือหุ้นซึ่งมีหุ้น 1 ใน 20 แห่งทุนของบริษัทต่อศาลเพื่อขอให้ถอดถอนและตั้งผู้อื่นแทน เป็นคดีไม่มีข้อพิพาทก็ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 759/2492) และศาลจะสั่งถอดถอนได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลอันสมควร (คำพิพากษาฎีกา

² ทวี เจริญพิทักษ์, คำอธิบายโดยพิสดารกฎหมายหุ้นส่วนหรือบริษัท, กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม, 2521 หน้า 391.

ที่ 1527/2510) เช่น ผู้ชำระบัญชีไม่ปฏิบัติหน้าที่ (คำพิพากษาที่ 4181/2528) หรือปฏิบัติหน้าที่ผิดพลาดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือทำการทุจริต เป็นต้น

2.2 กรณีผู้ชำระบัญชีที่มีใช้ศาลตั้ง

สามารถดำเนินการถอดถอนอย่างหนึ่งอย่างใด 2 วิธี ได้แก่ ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นลงมติให้ถอดถอน และกรณีผู้ถือหุ้นของบริษัทนับซึ่งมีบริษัทนับได้ 1 ใน 20 แห่งทุนของบริษัท

อำนาจของผู้ชำระบัญชี

1. อำนาจของผู้ชำระบัญชี

1.1 อำนาจตามมาตรา 1259

มาตรา 1259 ผู้ชำระบัญชีทั้งหลายย่อมมีอำนาจดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

(1) แยกต่างว่าต่างในนามของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทในอรรถคดีพิพาทอันเป็นแพ่งหรืออาญาทั้งปวง และทำประนีประนอมยอมความ

(2) ดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามแต่จำเป็น เพื่อการชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี

(3) ขายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

(4) ทำการอย่างอื่น ๆ ตามแต่จำเป็นเพื่อชำระบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี

1.1.1 ดำเนินคดีในนามของบริษัททั้งคดีแพ่งหรืออาญาและทำประนีประนอมยอมความ

เมื่อบริษัทเลิกกันและอยู่ในระหว่างมีการชำระบัญชี อำนาจในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นการฟ้องหรือต่อสู้คดี ซึ่งเดิมเป็นของกรรมกรนั้นย่อมหมดไป เช่น ไม่มีอำนาจลงชื่อในฟ้องฎีกาแทนบริษัทที่ได้เลิกไปก่อนวันยื่นฎีกานั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1071/2504) (ประชุมใหญ่)) และอำนาจในการดำเนินคดีดังกล่าวตกอยู่แก่ผู้ชำระบัญชีเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 281/2530 ที่วางหลักว่า กรณีห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลได้เลิกกันตามคำพิพากษาและมีการตั้งผู้ชำระบัญชี หุ้นส่วนผู้จัดการไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะอำนาจตกอยู่แก่ผู้ชำระบัญชี และในการนี้ผู้ชำระบัญชีอาจมอบให้บุคคลอื่นเป็นผู้แทนตนในคดีอีกชั้นหนึ่งได้ แม้จะไม่มี การประทับตราของบริษัทตามข้อบังคับก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1462/2508) เพราะถือว่าผู้ชำระบัญชีทำในนามของตนเอง ไม่ใช่ในฐานะตัวแทนของบริษัท

1.1.2 ดำเนินกิจการของบริษัทตามแต่จำเป็น เพื่อการชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี

ด้วยเหตุที่การชำระบัญชีเป็นการรวบรวมทรัพย์สิน จำหน่ายทรัพย์สินชำระหนี้ คืนทุน และแบ่งกำไรหรือขาดทุน ตลอดจนอาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสะสางงานที่ค้างอยู่ต่อไปได้ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้ถือหุ้นในบริษัทนั้น และยัง

เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ของบริษัท ตลอดจนเป็นการคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้ที่จะมาติดต่อค้าขายกับบริษัทในฐานะที่แท้จริงของบริษัทด้วย จึงไม่ให้อำนาจผู้ชำระบัญชีดำเนินการประกอบธุรกิจตามปกติ เพียงแต่มีอำนาจดำเนินการของบริษัทตามแต่จำเป็น เพื่อการชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดีเป็นมาตรฐาน เช่น บริษัทขายรถยนต์ต้องถูกเลิกบริษัทไปกลางคัน เมื่อรถได้ลงเรือจากเมืองท่ามาสู่ประเทศไทยแล้ว ดังนี้ ผู้ชำระบัญชีก็ยังสามารถดำเนินการนั้นต่อไป เช่นว่าไปเจรจากับธนาคารเพื่อขอให้ธนาคารรับรองจ่ายเงินให้แก่บริษัทผู้ขายรถยนต์นั้นและนำรถออกขาย เมื่อรถนั้นถึงท่าเรือแห่งเมืองที่บริษัทตั้งอยู่ และถ้าหากรถนั้นบุบสลาย ก็มีอำนาจที่จะจ้างคนทำให้รถคืนสภาพดี เสนอขายต่อประชาชนได้ ถ้ายังเกี่ยวกับค้างค่าบรรทุก ค่าอินชัวร์รัน หรืออื่นๆ ผู้ชำระบัญชีก็มีอำนาจที่จะดำเนินการชำระหนี้หนี้ และจัดจ้างบุคคลมานำรถ รวมทั้งการนำออกโฆษณาขายรถจำนวนนั้นได้ แต่ผู้ชำระบัญชีคงไม่มีอำนาจที่จะสั่งรถจำนวนใหม่ที่ไม่มิข้อผูกพันมาขายต่อไป ดังนั้น อำนาจการซื้อของผู้ชำระบัญชี จะมีอยู่ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้การสะสางกิจการของบริษัทได้เสร็จสิ้นไป³ หรือกล่าวได้ว่า ผู้ชำระบัญชีอาจดำเนินการของบริษัทที่ค้างอยู่ต่อไปจนงานเสร็จก็ได้ แต่จะเริ่มกิจการใหม่ขึ้นอีกไม่ได้

1.1.3 ขายทรัพย์สินของบริษัท

เพื่อนำมาสู่การชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ของบริษัท จะได้แบ่งคืนทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นต่อไป ผู้ชำระบัญชีจึงมีอำนาจขายทรัพย์สินของบริษัท

1.1.4 ทำการอย่างอื่น ๆ ตามแต่จำเป็นเพื่อชำระบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี

เป็นการให้อำนาจแก่ผู้ชำระบัญชีในการที่จะใช้ดุลพินิจกระทำการตามที่เห็นจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการชำระบัญชีให้เสร็จสิ้นไปด้วยดี เช่น เรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งเงินค่าลงหุ้นที่ค้างทันที หรือจัดการจ้างเสมียนพนักงานตามที่เห็นจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการสะสางให้เสร็จไปโดยเร็ว เป็นต้น⁴

1.2 อำนาจโดยตำแหน่งเดิมกรณีเป็นกรรมการ

มาตรา 1252 หุ้ส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการบริษัทมีอำนาจโดยตำแหน่งเดิมฉันใด เมื่อเป็นผู้ชำระบัญชีก็ยังคงมีอำนาจอยู่ฉันนั้น

เป็นบทบัญญัติที่มีได้มุ่งหมายให้เมื่อกรรมการเป็นผู้ชำระบัญชีแล้วจะมีอำนาจเต็มดังเดิมทุกประการ แต่ประสงค์ให้กรรมการซึ่งแต่เดิมมีอำนาจดำเนินการในบริษัทด้านใดเมื่อเป็นผู้ชำระบัญชีก็ยังคงมีอำนาจดำเนินการในด้านนั้นโดยจะต้องกระทำเพื่อชำระบัญชีเท่านั้น

³ ทวี เจริญพิทักษ์, อ้างแล้ว, หน้า 401.

⁴ ประภาศน์ อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยห้างหุ้นส่วนและบริษัท, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแพ่งเนติบัณฑิตยสภา, 2530, หน้า 443.

2. การจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชี

มาตรา 1260 ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีอย่างใด ๆ จะอ้างเป็นสมบรูณ์ต่อบุคคลภายนอกหาได้ไม่

อำนาจของผู้ชำระบัญชีกฎหมายได้ระบุไว้อย่างกว้างขวางตามที่เห็นได้มาตรา 1259 และอื่นๆ ถ้าหากว่าที่ประชุมใหญ่ได้ตั้งผู้ชำระบัญชีมีข้อจำกัดอำนาจให้ผิดแผกไปจากที่กฎหมายได้บัญญัติไว้แล้ว ตามมาตรา 1260 ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชานั้น จะอ้างยันต่อบุคคลภายนอกผู้ซึ่งไม่รู้ถึงข้อความจริงนั้นไม่ได้ แต่ถ้าหากว่าบุคคลภายนอกนั้นได้รู้ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีโดยทางหนึ่งทางใดและฝ่าฝืนทำไปแล้ว อาศัยตามบัญญัติมาตรา 5⁵ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บุคคลภายนอกนั้นก็หาอาจยกเอาประโยชน์แห่งมาตรา 1260 นี้ขึ้นเป็นข้อยันได้ไม่⁶ อาจกล่าวได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองบุคคลภายนอกที่สุจริตนั่นเอง

3. การใช้อำนาจร่วมกัน

มาตรา 1261 ถ้ามีผู้ชำระบัญชีหลายคน การใดๆ ที่ผู้ชำระบัญชีกระทำย่อมไม่เป็นอันสมบรูณ์ นอกจากผู้ชำระบัญชีทั้งหลายจะได้ทำร่วมกัน เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่หรือศาลจะได้กำหนดอำนาจไว้เป็นอย่างอื่นในเวลาตั้งผู้ชำระบัญชี

มาตรา 1262 ถ้ามีมติของที่ประชุมใหญ่หรือคำบังคับของศาลให้อำนาจผู้ชำระบัญชีให้ทำการแยกกันได้ ท่านว่าต้องนำความจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันลงมติหรือออกคำบังคับนั้น

กรณีที่มีผู้ชำระบัญชีหลายคน ผู้ชำระบัญชีจะต้องทำร่วมกัน มิฉะนั้น การกระทำดังกล่าวจะไม่สมบรูณ์ เช่น ผู้ชำระบัญชีทั้งหลายจะต้องลงลายมือชื่อด้วยกันในการมีนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือกรณีบริษัทจดทะเบียนเลิกโดยมีผู้ชำระบัญชี 2 คน ผู้ชำระบัญชีเพียงคนเดียวเรียกประชุมใหญ่ไปโดยผู้ชำระบัญชีอีกคนหนึ่งมิได้ร่วมดำเนินการด้วย การเรียกประชุมใหญ่นั้นไม่สมบรูณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1261 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2644/2520) อนึ่ง หลักการดังกล่าวมีข้อยกเว้นในกรณีที่ประชุมใหญ่หรือศาลจะได้กำหนดอำนาจให้ทำการแยกกัน โดยสามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้อื่น อาจจะเพื่อต้องการให้เกิดความรวดเร็วใน การสะสางการงานของบริษัท ทั้งนี้ จะต้องนำความที่ให้ทำการแยกกันจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันที่ที่ประชุมลงมติหรือวันที่ศาลออกคำสั่ง

⁵ มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต”.

⁶ ทวี เจริญพิทักษ์, อ้างแล้ว , หน้า 402.

จ. หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี

แยกพิจารณาดังนี้

1. หน้าที่โดยทั่วไป

1.1 หน้าที่ต้องชำระสะสางกิจการงาน

มาตรา 1250 หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี คือชำระสะสางกิจการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับจัดการใช้หนี้เงินและแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

เมื่อบริษัทได้มีการเลิกกันและตั้งผู้ชำระบัญชีแล้ว เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเจ้าหนี้ของบริษัท หรือผู้ที่บริษัทมีนิติสัมพันธ์ด้วย กฎหมายจึงกำหนดให้ ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่สะสางกิจการงานของบริษัท (SETTLE THE AFFAIRS) ด้วยการสืบเสาะ และเก็บรวบรวมทรัพย์สินทั้งหลายที่กระจัดกระจาย และที่อยู่ในความครอบครองของบริษัทหรือของผู้อื่น หากพบว่ามีกิจการงานที่ยังทำไม่เสร็จก็ต้องดำเนินการให้ลุล่วง ตลอดจนดำเนินการใช้หนี้และแจกจ่ายทรัพย์สิน เช่น บริษัทได้เลิกกันและอยู่ระหว่างการชำระบัญชี ผู้ชำระบัญชีสามารถดำเนินการรับสิทธิเข้าช่วงที่บริษัททำไว้กับคู่สัญญาเดิมได้เพราะเป็นการชำระสะสางกิจการงานของบริษัท (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2037/2539)

ผู้ชำระบัญชีไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่บริษัทที่ตนเป็นผู้ชำระบัญชีค้างชำระบุคคลภายนอก เพราะไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ต้องรับผิดชอบดังกล่าว ทั้งไม่มีบทบัญญัติโดยตรงด้วยว่า หากผู้ชำระบัญชีไม่ปฏิบัติให้ครบถ้วนตามหน้าที่หรือไม่สุจริตแล้ว ผู้ชำระบัญชีจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่บริษัทค้างชำระผู้อื่นอยู่เป็นการส่วนตัว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 875/2504)

1.2 หน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของที่ประชุมใหญ่

มาตรา 1256 วรรคท้าย อนึ่ง ที่ประชุมใหญ่จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีตีราคาทรัพย์สินหรือให้ทำการใดๆ ก็ได้สุดแต่ที่ประชุมจะเห็นสมควร เพื่อชำระสะสางกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้เสร็จไป

กฎหมายให้อำนาจที่ประชุมใหญ่ที่จะใช้ดุลพินิจที่จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีตีราคาทรัพย์สินหรือให้ทำการใดๆ ก็ได้ เพื่อชำระสะสางกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้เสร็จสิ้นโดยนัยนี้ ผู้ชำระบัญชีย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวของที่ประชุมใหญ่

2. หน้าที่โดยเฉพาะ

2.1 หน้าที่โฆษณาและบอกกล่าว

มาตรา 1253 ภายในสิบวันนับแต่ได้เลิกห้างเลิกบริษัท หรือถ้าศาลได้ตั้งผู้ชำระบัญชีนับแต่วันศาลตั้ง ผู้ชำระบัญชีต้องกระทำการดังต่อไปนี้ คือ

(1) บอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่อย่างน้อยหนึ่งคราว ว่าห้างหุ้นส่วนนั้น หรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

(2) ส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกันเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุกๆ คน บรรดาที่มีชื่อปรากฏในสมุด บัญชีหรือเอกสารของห้างหรือบริษัทนั้น ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ต้องกระทำการดังต่อไปนี้ ภายใน 14 วันนับแต่ได้เลิกห้างเลิกบริษัท หรือนับแต่วันที่ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี แล้วแต่กรณี

2.1.1 ประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่เป็นจำนวนอย่างน้อย 1 ครั้งว่าบริษัทเลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี
เพื่อมิให้เจ้าหนี้อื่นเข้าใจผิดว่าบริษัทยังดำเนินกิจการแล้วอาจกระทำการใดอันเป็นการผูกพันสัมพันธกับบริษัทซึ่งจะทำให้เจ้าหนี้เสียหายในภายหลังได้ หรืออาจจะทำให้เจ้าหนี้ไม่ได้ติดตามเรียกร้องหนี้สิน กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่แจ้งให้ประชาชนทราบว่าบริษัทได้หยุดการประกอบธุรกิจแล้ว และเตือนให้บรรดาเจ้าหนี้เรียกร้องบริษัทในหนี้ที่ยังต้องชำระกันอยู่

2.1.2 ส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุกๆ คน บรรดาที่มีชื่อปรากฏในสมุด บัญชีหรือเอกสารของบริษัท
นอกจากมีการประกาศโฆษณาดังกล่าวมาแล้ว ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุกๆ คนที่ปรากฏในสมุด บัญชีหรือเอกสารของบริษัท เพื่อเป็นการยืนยันว่าเจ้าหนี้ได้รับทราบข้อมูลนั่นเอง

2.2 หน้าที่ในการจดทะเบียนการเลิกบริษัทและผู้ชำระบัญชี

มาตรา 1254 การเลิกหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องนำบอกให้จดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่เลิกกัน และในการนี้ต้องระบุชื่อผู้ชำระบัญชีทุกๆ คนให้จดทะเบียนไว้ด้วย

มาตรา 1258 เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชีใหม่ครั้งใด ผู้ชำระบัญชีต้องนำความจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้เปลี่ยนตัวกันนั้น

เพื่อให้เป็นหลักฐานที่แสดงว่าบริษัทได้เลิกกันแล้ว และเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจถึงสถานะของบริษัทได้ รวมทั้งเพื่อมิให้ปฏิเสธว่าไม่รู้ว่าเป็นบริษัทได้เลิกและชำระบัญชีอยู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 481/2476) ผู้ชำระบัญชีจึงมีหน้าที่จะต้องจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันที่บริษัทเลิกกัน โดยต้องแจ้งชื่อผู้ชำระบัญชีด้วยเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่าบุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการชำระสะสางการงาน หรือจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของบริษัท ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชีก็ต้องนำความไปจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยน ตัวกันด้วย

2.3 หน้าที่ทางบุคคล

มาตรา 1255 ผู้ชำระบัญชีต้องทำงบดุลขึ้นโดยเร็วที่สุดที่เป็นวิสัยจะทำได้ ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบลงสำคัญว่าถูกต้อง แล้วต้องเรียกประชุมใหญ่

การจัดทำบัญชีงบดุลนี้ ต้องจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการชำระบัญชีเพราะจะทำให้ทราบว่าในวันเลิกบริษัทนั้นมีสินทรัพย์หรือหนี้สินเท่าไร ได้กำไร หรือ

ขาดทุน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ชำระบัญชีได้จัดการชำระหนี้และคืนทุนแบ่งกำไรได้ถูกต้อง และเป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีที่จะต้องทำโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และงบดุลนี้จะต้องให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบรับรองว่าถูกต้องด้วย⁷ ซึ่งผู้ชำระบัญชีไม่จำเป็นต้องแสดงโดยแยกยอดรายจ่ายเป็นรายๆ ทุกรายไป สามารถแสดงรายจ่ายรวมยอดได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 499/2505)

2.4 หน้าที่จัดให้มีการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น

2.4.1 ประชุมครั้งแรก

มาตรา 1255 ผู้ชำระบัญชีต้องทำงบดุลขึ้นโดยเร็วที่สุดที่เป็นวิสัย จะทำได้ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบลงสำคัญว่าถูกต้อง แล้วต้องเรียกประชุมใหญ่

มาตรา 1256 ธุรการอันที่ประชุมใหญ่จะพึงทำนั้น คือ

(1) รับรองให้หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการบริษัทเป็นผู้ชำระ บัญชีต่อไปหรือเลือกตั้งผู้ชำระบัญชีใหม่ขึ้นแทน และ

(2) อนุมัติบัญชีงบดุล

อนึ่งที่ประชุมใหญ่จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีดีราคาทรัพย์สิน หรือให้ทำการใดๆ ก็ได้สุดแต่ที่ประชุมจะเห็นสมควร เพื่อชำระสะสางกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือ บริษัทให้เสร็จไป

เมื่อได้มีการจัดทำบัญชีงบดุลเสร็จแล้ว ผู้ชำระบัญชีก็ต้องเรียก ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นต่อไปเพื่อพิจารณาอนุมัติบัญชีงบดุลในการประชุมครั้งแรก นอกจากนี้ ในการ ประชุมดังกล่าว จะต้องมีการรับรองให้กรรมการของบริษัทเป็นผู้ชำระบัญชีต่อไป หรือเลือกตั้ง ผู้ชำระบัญชีใหม่ด้วย หลังจากนั้น ที่ประชุมอาจสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีดีราคาทรัพย์สินหรือให้ทำ การใดๆ ก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร เพื่อชำระสะสางกิจการของบริษัทให้เสร็จไป

2.4.2 ประชุมครั้งต่อไป

มาตรา 1268 ถ้าการชำระบัญชียังคงทำอยู่โดยกาลกว่าปีหนึ่ง ขึ้นไป ผู้ชำระบัญชีต้องเรียกประชุมใหญ่ในเวลาสิ้นปีทุกปีนับแต่เริ่มทำการชำระบัญชี และต้องทำ รายงานยื่นที่ประชุมว่าได้จัดการไปอย่างไรบ้าง ทั้งแถลงให้ทราบความเป็นไปแห่งบัญชีโดยละเอียด

หากการชำระบัญชีต้องใช้ระยะเวลานานเกินกว่า 1 ปี เช่น บริษัท กำลังดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีต้องเรียกประชุมใหญ่ใน เวลาสิ้นปีทุกปี นับตั้งแต่วันที่เริ่มทำการชำระบัญชี และต้องทำรายงานยื่นที่ประชุมว่าได้จัดการ ไปอย่างไรบ้างรวมทั้ง แถลงให้ทราบความเป็นไปแห่งบัญชีโดยละเอียด

⁷ ประภาศน์ อวยชัย , อ้างแล้ว , หน้า 431

2.5 หน้าที่ทำรายงานการชำระบัญชี

มาตรา 1267 ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานยื่นไว้ ณ หอทะเบียนทุกกระยะสามเดือนครั้งหนึ่งว่าได้จัดการไปอย่างใดบ้างแสดงให้เห็นความเป็นไปของบัญชีที่ชำระอยู่นั้น และรายงานนี้ให้เปิดเผยแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้น และเจ้าหนี้ทั้งหลายตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

เป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีที่จะต้องทำรายงานการชำระบัญชียื่นต่อหอทะเบียน (ปัจจุบันคือ สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์) มีกำหนด 3 เดือนต่อครั้ง จนกว่าจะได้ชำระบัญชีเสร็จสิ้น ทั้งนี้ ก็เพื่อแสดงว่าในระยะเวลา 3 เดือนนั้น ได้มีการจัดการชำระบัญชีไปแล้วอย่างใดบ้าง เป็นต้นว่าได้โฆษณาและส่งคำบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบแล้วตั้งแต่เมื่อใด งบดุลได้ทำแล้วหรือไม่ ได้จำหน่ายทรัพย์สินไปแล้วอย่างใด เรียกเก็บหนี้และได้ใช้หนี้ไปแล้วอย่างใด⁸

3. หน้าที่หลังจากที่มีการชำระบัญชีเสร็จสิ้น

3.1 เรียกประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเพื่อเสนอรายงานการชำระบัญชี

มาตรา 1270 เมื่อการชำระบัญชีกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทสำเร็จลง ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานการชำระบัญชีแสดงว่า การชำระบัญชานั้นได้ดำเนินไปอย่างใด และได้จัดการทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นไปประการใด แล้วให้เรียกประชุมใหญ่เพื่อเสนอรายงานนั้น และชี้แจงกิจการต่อที่ประชุม

เมื่อการชำระบัญชีกิจการของบริษัทสำเร็จลง ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานการชำระบัญชีแสดงว่า การชำระบัญชานั้นได้ดำเนินไปอย่างใด และได้จัดการทรัพย์สินของบริษัทนั้นไปประการใด แล้วให้เรียกประชุมใหญ่เพื่อเสนอรายงานนั้น และชี้แจงกิจการต่อที่ประชุม

3.2 จดทะเบียนสิ้นสุดการชำระบัญชี

มาตรา 1270 วรรคสอง เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้ให้อนุมัติรายงานนั้นแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องนำข้อความที่ได้ประชุมกันนั้นไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันประชุมเมื่อได้จดทะเบียนแล้วดังนี้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี

เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้ให้อนุมัติรายงานนั้นแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องนำข้อความที่ได้ประชุมกันนั้นไปจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันประชุม เมื่อได้จดทะเบียนแล้วดังนี้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี

⁸ ประภาศน์ อวยชัย , อ้างแล้ว , หน้า 422-423

3.3 ส่งมอบสมุดบัญชีและเอกสารแก่นายทะเบียน

มาตรา 1271 เมื่อเสร็จการชำระบัญชีแล้ว ท่านให้มอบบรรดาสมุดและบัญชีและเอกสารทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทซึ่งได้ชำระบัญชีนั้นไว้แก่นายทะเบียนภายในกำหนดสิบวันดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน และให้นายทะเบียนรักษาสมุดและบัญชีและเอกสารเหล่านั้นไว้สิบปีนับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี

สมุดและบัญชีและเอกสารเหล่านี้ ให้เปิดให้แก่บรรดาบุคคลผู้มีส่วนได้เสียตรวจดูได้โดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด

เมื่อเสร็จการชำระบัญชีแล้ว ให้มอบสมุดและบัญชี และเอกสารทั้งหลายของบริษัทซึ่งได้ชำระบัญชีนั้นไว้แก่นายทะเบียนภายในกำหนด 14 วันดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน และให้นายทะเบียนรักษาสมุดและบัญชีและเอกสารเหล่านั้นไว้ 10 ปีนับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี สมุดและบัญชีและเอกสารดังกล่าวให้เปิดเผยแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียตรวจดูโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด

อายุความการฟ้องร้อง

มาตรา 1272 ในคดีฟ้องเรียกหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทหรือผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นหรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานเช่นนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปี นับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี

แม้บริษัทได้เลิกกันโดยได้ชำระบัญชีเสร็จแล้ว หาได้หมายความว่าหนี้สินต่างๆ ของบริษัทสิ้นสุดไปด้วยไม่ เจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิเรียกร้องอยู่ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องฟ้องภายในกำหนด 2 ปี นับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี

สรุป

พิจารณาจากมาตรา 1249 ที่กำหนดให้บริษัท แม้จะได้เลิกกันแล้วก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่เป็นเพื่อการชำระบัญชี แสดงว่าการเลิกบริษัทมิได้มีผลให้บริษัทสิ้นสภาพนิติบุคคลทันที มีผลเพียงแต่ให้บริษัทหยุดประกอบธุรกิจตามปกติ และกรรมการของบริษัทหมดอำนาจใน การบริหารงานของบริษัทต่อไป เพื่อให้ผู้ชำระบัญชีเข้ามาจัดการงานของบริษัท เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมทรัพย์สินและชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของบริษัท แม้บริษัทจะหยุดประกอบกิจการตามปกติเมื่อเลิกแล้ว แต่ตามกฎหมายก็ถือว่าบริษัทยังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่เป็นเพื่อการชำระบัญชี ผู้ชำระบัญชีของบริษัทจึงอาจประกอบธุรกิจของบริษัทเท่าที่จำเป็นต่อไปอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง⁹ เช่น รวบรวมทรัพย์สิน จำหน่ายทรัพย์สิน ชำระหนี้ คืนทุน และแบ่งกำไรหรือขาดทุน สะสางงานที่ค้างอยู่ต่อไปได้ รวมทั้งการรับซึ่งสิทธิดังที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2037/2539 ว่า แม้โจทก์จะถูกศาลสั่งให้เลิกบริษัทแล้ว แต่ก็ยังสามารถได้สิ้นสภาพ

⁹ โสภณ รัตนกร , อ้างแล้ว , หน้า 516

การเป็นนิติบุคคลทันทีไม่ จะยังมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่ตราบเวลาเท่าที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1249 เมื่อโจทก์ยังมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่และยังอยู่ในระหว่างการชำระบัญชี โจทก์ย่อมจะรับสิทธิตามสัญญาเช่าเดิมที่ทำไว้กับ อ. และ ม. ได้